

Danuta Borecka-Biernat, Małgorzata Cywińska (red.), *Konflikt społeczny w perspektywie socjologicznej i pedagogiczno-psychologicznej. Wybrane kwestie*, Difin SA, Warszawa 2015, 322 s.

Praca zbiorowa *Konflikt społeczny w perspektywie socjologicznej i pedagogiczno-psychologicznej. Wybrane kwestie* pod red. Danuty Boreckiej-Biernat i Małgorzaty Cywińskiej stanowi ważny głos w społecznej dyskusji na temat konfliktu, napięć oraz dysonansów społecznych. Świat współczesny i jego obszary charakteryzują się dzisiaj wieloznacznością, sprzecznościami i skrajnościami ujawniającymi się w postaci wielu paradoksów.

Prezentowana praca analizuje wybrane aspekty życia społecznego w kontekstach ich wzajemnego przenikania, wspierania i uzupełniania. Sygnalizuje konteksty rzeczywistości społecznej, która w całej dynamice stawia człowieka wobec nowych wyzwań, niejednokrotnie powodujących napięcia i konflikty. Są one rezultatem rozmaitych sprzeczności interesów i dążeń ludzi, którzy ze sobą współdziałają i współzawodniczą. Konflikty społeczne, jak określa Janusz Sztumski, są wszechobecne i użyteczne, bowiem stanowią ważny czynnik zmian i postępu. Wynikają one z podstawowych potrzeb ludzkich i prowadzą do ich zaspokojenia, a niekiedy i rozwoju. Skłaniają ludzi do działań i przeciwdziałań, do innowacji w sposobach rozwiązywania i przewyżczania ich skutków. Dokonujące się zmiany obejmują prawie wszystkie aspekty życia społecznego i warunkują losy osobnicze. Pojawiają się wszędzie, w każdym społeczeństwie, grupach i instytucjach. Musimy jednak pamiętać, że sytuacji konfliktotwórczych nie należy lekceważyć, ponieważ są niebezpieczne i stanowią zawsze zagrożenie konfliktami.

W tym kontekście rodzą się pytania o możliwości i sposoby szybkiego rozpoznawania przyczyn, które tkwią u ich podstaw, możliwości ograniczania ich rozmiarów i natężenia oraz przewyżczania ich skutków. Próby odpowiedzi na te pytania znajdzie Czytelnik w recenzowanej książce.

Przedłożona do recenzji praca składa się z trzech części. Każda z nich przedstawia zjawisko konfliktu społecznego, ale z innej perspektywy: socjologicznej (część I), pedagogicznej (część II) i psychologicznej (część III).

Pierwsza część to teren penetracji naukowej autorów opracowań: Zbyszko Melosika i Tomasza Gmerka, ukazujący socjologiczny aspekt konfliktu społecznego. Autorzy opracowań ukazują różne formy zmagania i konfrontacji (są one często następstwem m.in. braku

zgody, kolizji norm czy sprzeczności interesów), z jakimi człowiek spotyka się w życiu społecznym. Poszczególni autorzy podejmują problemy ważne dla funkcjonowania systemu edukacji oraz kształcenia i odpowiedzialnego funkcjonowania człowieka.

Kolejną grupę tworzą prace skoncentrowane na pedagogicznym aspekcie konfliktu społecznego. Stanisław Kawula już dawno pisał, że wychowanie w warunkach konfliktu społecznego polegałoby na stymulowaniu lub na wzmacnianiu wszelkich pozytywnych wartości, wzorów zachowań oraz tych kierunków zmian rzeczywistości, które wywoływane są przez naturalne procesy konfliktowe. Może ono polegać również na osłabieniu lub eliminowaniu tych zmian zachowań czy postaw jako skutków ścierania się różnego rodzaju sprzeczności społecznych, które zagrażają lub uniemożliwiają osiągnięcie określonych celów wychowawczych. Wychowanie jest istotnym czynnikiem zmian społecznych i postępu w różnych sferach naszego życia. Autorzy poszczególnych prac (A. Twardowski, M. Cywińska, A. Olubiński, A. Błachnio i W. Maliszewski, T.M. Zimny, W. Sikorski) jednoznacznie akcentują zagadnienia związane z przyjęciem odpowiedniej postawy wobec różnego rodzaju konfliktów i uznania ich w wychowaniu za naturalny składnik współżycia między ludźmi. Zjawiska te występują masowo w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych. Wszyscy Autorzy są zgodni, iż wymagają one odpowiedniej wiedzy dotyczącej sposobów radzenia sobie z nimi, co ma istotne znaczenie dla wychowania. Należy zatem kształcić przyszłych nauczycieli – wychowawców tak, by przygotować ich do działalności z dziećmi i młodzieżą w warunkach dywergencji społecznej. Warto także pamiętać słuszną uwagę A. Olubińskiego, że zjawisko konfliktu społecznego może wzbogacić praktykę edukacyjną, a także i samą pedagogikę.

Ostatnią, najbardziej pojemną treściowo część książki stanowią prace podejmujące psychologiczny aspekt konfliktu społecznego. Na pierwszym planie pojawiają się problemy związane z konfliktem społecznym jako zjawiskiem psychospołecznym w mikroskali społecznej, np. między dwojgiem ludzi bądź między członkami rodziny. Bardzo wyraźnie artykułowane są sytuacje, które ukazują, iż wystarczą tylko subiektywne uwarunkowania podjęcia walki z danym człowiekiem bez żadnych obiektywnych racji. Autorzy prac (odpowiednio w kolejności: K. Węglowska-Rzepa, I. Janicka, H. Przybyła-Basista, B. Lachowska, E. Napora, K. Wałęcka-Matyja, D. Borecka-Biernat, M. Kuśpit i A. Senejko) akcentują, że przy ich analizie należy uwzględnić zarówno społeczne, jak i psychiczne ich uwarunkowania oraz pamiętać o ich ścisłym związku między nimi. Te same przyczyny obiektywne lub subiektywne mogą wywołać inne skutki, w zależności od ich układu z innymi warunkami sytuacyjnymi. Nie ma rodziny, w której nie występowałyby sytuacje konfliktotwórcze, wynikające ze zróżnicowanych potrzeb poszczególnych osób. Każda jednak sytuacja konfliktowa prowadzi do powstania konfliktu. Osoby uwikłane w sytuację konfliktotwórczą poprzez walkę chcą osiągnąć swoje cele. Dążą do konfliktu, bo nie widzą innych szans osiągnięcia swoich celów. Autorzy prac bardzo wyraźnie ukazują niebezpieczeństwo powstałej sytuacji konfliktotwórczej i zagrożenie konfliktami. Analizując perspektywy teoretyczne i odwołując się do wyników badań, autorzy stwierdzają jednoznacznie, iż jeżeli już doszło do konfliktu, należy ograniczyć jego rozmiary i przewidywać jego przyczyny i skutki. Warto przypomnieć w tym miejscu uwagę Jerzego Sztumskiego, aby konflikt otwarty nie przekształcił się w konflikt utajony, grożący w przyszłości poważniejszymi konsekwencjami.

Przedstawiona do recenzji praca zbiorowa pt. *Konflikt społeczny w perspektywie socjologicznej i pedagogiczno-psychologicznej. Wybrane kwestie* pod red. Danuty Boreckiej-Biernat i Małgorzaty Cywińskiej potwierdza wysoką wrażliwość pedagogiczną i społeczną Autorów. Jest ważnym studium interdyscyplinarnym, w którym analizy pedagogiczne, socjologiczne i psychologiczne wyrażają wspólną troskę o rozpoznawanie mechanizmów powstawania konfliktów społecznych. Książka stanowi istotny wkład w rozwój teorii i praktyki edukacyjnej i z pewnością przyczyni się do poszerzenia jej perspektywy badawczej. Formułowane interesujące wnioski mogą być z powodzeniem zastosowane w praktyce, a niektóre z nich mogą stać się sygnałem do poszukiwań nowych, lepszych rozwiązań.

Katarzyna Segiet

Agnieszka Gromkowska-Melosik, *Elitarne szkolnictwo średnie. Między reprodukcją społeczno-kulturową a ruchliwością konkurencyjną*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2015, 475 s.

Polska pedagogika w jej transdyscyplinarnym aspekcie socjologicznego pogranicza badawczego zyskała nowy, ważny impuls za sprawą obszernej, liczącej 475 stron monografii Agnieszki Gromkowskiej-Melosik pt. *Elitarne szkolnictwo średnie. Między reprodukcją społeczno-kulturową a ruchliwością konkurencyjną*. Poznańska pedagog z Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM zaprezentowała udaną próbę analizy społecznych funkcji szkolnictwa średniego w Polsce i na świecie. Jej książka składa się z dwóch części o rozbudowanej strukturze, opatrzone jest rzetelnym wprowadzeniem, podsumowaniem i – co szczególnie ważne – licznymi, bo 1505 przypisami, przywołanymi na podstawie imponującego zestawu bibliograficznego obejmującego blisko 600 publikacji (należy zaznaczyć, że w większości obcojęzycznych) i ponad 120 źródeł netograficznych oraz opracowań rankingowych. Dotarcie do tak bogatego zbioru publikacji zagranicznych stanowiło zapewne duże wyzwanie logistyczne, a sposób, w jaki dokonano ich merytorycznej analizy, świadczy z jednej strony o znakomitym kontakcie ze światową literaturą z zakresu socjologii edukacji, z drugiej zaś dowodzi wyjątkowej erudycji Autorki.

Rozprawa stanowi ponadstandardowy – jak na jedną publikację – wkład w dyscyplinarne pogranicze socjologii i pedagogiki, a konkretnie w rozwój komparatystyki pedagogicznej i socjologii edukacji, ale także w wyłaniającą się nową subdyscyplinę pedagogiki – pedagogikę szkoły. Autorka, posługując się niezwykle sprawnie językiem polskim, stworzyła dzieło, którego lektura zadowoli nie tylko poszukiwaczy specjalistycznej wiedzy, ale także przez wspomnianą sprawność językową może być zajmującą lekturą dla światłych rodziców, żywotnie zainteresowanych karierą szkolną swoich dzieci.